

## N:o 4.

Ank. till Riksd. Kausli d. 5 Mars 1870, kl. 2 e. m.

*Utlåtande, i fråga om användande af bankovinsten.*

Till fullgörande af föreskriften i 1 § af Utskottets instruktion, får Utskottet härmed afgifva förslag om användningen af Riksbankens under år 1869 upplupna vinst.

Dervid bör Utskottet först anmäla, att, enligt hvad den tryckta öfersigten af Riksbankens ställning efter 1868 års bokslut upplyser, bankens öferskott af tillgångar utöfver skulder vid 1868 års slut utgjorde . . . R:dr 29,239,053,64, deraf grundfond . . . . . „ 25,000,000,00, och behållning derutöfver . . . . . R:dr 4,239,053,64, hvaraf disponerad behållning från år 1866 . R:dr 707,797,64 vinst år 1867 . . . . . „ 1,995,647,77 vinst år 1868 . . . . . „ 1,555,608,23 4,259,053,64.

Häraf auvisade sist församlade Riksdag att till Riksgälds-kontoret för statens allmänna behof utbetalas under år 1869 . . . . . R:dr 1,995,647,77 och att för enahanda ändamål utbetalas under innevarande år . . . . . „ 1,504,352,23 3,500,000,00, hvadan alltså af ofvan nämnda öferskott finnes odisponerad . R:dr 739,053,64.

Enligt Utskottet meddelad upplysning, utgör behållna vinsten för 1869 . . . . . „ 1,642,930,94, och således den för närvarande befintliga odisponerade behållningen utöfver grundfonden . . . . . R:dr 2,584,984,58.

Bland de vid innevarande riksdag till Utskottet hänvisade motioner rörande Riksbanken förekomma följande, som angå användningen af bankovinsten, nemligen:

af Herr *E. Frisk*, Första Kammaren N:o 24, derom, att Riksdagen måtte besluta, det Riksbanken af sin årliga vinst tillåtes behålla minst 1,000,000 R:dr, att användas till bankens konsolidering och utvidgande af dess verksamhet;

af Herr *Samuel Johnsson*, Andra Kammaren N:o 34, bland annat derom "att Riksbankens vinst reserveras till utlåning af Riksgälds-kontoret, för att användas till Riksbankens utvidgning sålunda, att, i den mån privatbanker upphöra, afdelningskontor af Riksbanken inrättas, der Kongl. Maj:t pröfvar sådant vara för penninge-rörelsen behöfliga;"

af Herr *Jöns Pehrsson*, Andra Kammaren N:o 36, bland annat: "att Riksdagen beslutar bankovinstens bibehållande för Riksbanken," för att, efter hvad motionären vidare föreslagit, användas till allmänna diskontfondens ökande;

af Herr *J. W. Lundqvist*, Andra Kammaren N:o 45, att bankovinsten skall behållas och användas för Riksbankens räkning till allmänna diskontfondens ökande;

af Herr *Hans Larsson*, Andra Kammaren N:o 152, »att Riksbankens odisponerade vinst, både den nu befintliga och den, som hädanefter kan uppkomma, må, intilldess Riksdagen annorlunda beslutar, ensamt till bankens egna ändamål användas;"

af Herr *Ola Månsson*, Andra Kammaren N:o 256, "att Riksbankens odisponerade vinst, som är och hädanefter utfaller, må, intilldess annorlunda bestämmes, uteslutande i och för bankens egna ändamål användas, på det sätt, som säkrast öfverensstämmer med hufvudgrunderna för dess verksamhet och det allmännas väl."

Jemte det Utskottet åt de förslag, som sålunda af enskilde motionärer framställt, egnat behörig uppmärksamhet, har Utskottet tillika tagit i betraktande, dels bankens ställning, dels det behof statsverket må ega att för allmänna utgifter få använda bankovinsten.

Af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående statsverkets tillstånd och behof har Utskottet inhemtat att Kongl. Maj:t funnit nödigt att, till bestridande af Riksgäldskontorets utgifter intill 1874 års slut, taga i beräkning, bland annat, bankovinsten för år 1869, hvilken Kongl. Maj:t antagit till 1,500,000 R:dr; och då Utskottet, efter den kännedom om bankens ställning, Utskottet varit i tillfälle att inhemta, finner bibehållandet af bankovinsten för bankens egen räkning icke vara af behofvet påkalladt, men deremot föreställer sig att statsverkets nödvändiga utgifter icke kunna vara bestridda med mindre, än att antingen ifrågavarande vinstmedel få tagas i anspråk, eller ock ett motsvarande belopp måste anskaffas genom skatteförhöjning eller lån, så anser Utskottet för sin del ändamålsenligast att framför de sistnämnda utvägarne föredraga användandet af tillgångar, dem staten redan eger och hvilka, efter hvad Utskottet redan anfört, ingalunda äro nödiga för bankens egen säkerhet.

Då Utskottet sålunda vill föreslå, att 1,500,000 R:dr af 1869 års bankovinst skola till statens allmänna behof få användas, hör Utskottet tillika, hvad angår tiden

för aflemmandet af dessa medel, erinra, att det belopp af 1868 års vinst, som sist församlade Riksdag anvisade till Riksgälds-kontoret, kommer att från Riksbanken utgå under innevarande år; vid hvilket förhållande Utskottet anser aflemmandet af vinstmedlen för 1869 böra ske under år 1871, med öfverlemnande åt Banko-fullmäktige att närmare bestämma tidpunkten därför.

Utskottet hemställer alltså,

att af Riksbankens under år 1869 upplupna vinst en million femhundredrusen Riksdaler må anvisas till Riksgälds-kontoret för statens allmänna behof, att från Riksbanken utbetalas under år 1871 å tider, som Banko-fullmäktige ega bestämma.

Utskottet anser sig härmed hafva besvarat de ofvan omförmälda motionerna i hvad desamma angå bankovinstens bibehållande, men skall ej underlåta att framdeles taga i öfvervägande de delar af samma motioner, hvilka beröra andra ämnen.

Stockholm den 4 Mars 1870.

På Utskottets vägnar:

**J. v. Schwerin.**

Utskottets Ordförande.

Reservationer:

af Herrar *Geijer, Ekman, Cronborg, Nordenfeldt* och *Wijkander*: "Då af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående statsverkets tillstånd och behof framgår att anledningen hvarför ett belopp af endast R:dr 1,500,000 af den under 1869 upplupna bankovinst blifvit begärd till betäckande af Riksgälds-kontorets utgifter endast är att söka deruti att summan, då denna Proposition afgafs, ännu icke var till siffran känd och det sålunda kan med visshet antagas att, om Bankovinsten, som enligt nu förrättadt bokslut visat sig uppgå till R:dr 1,642,950,94, kunnat redan då bestämmas, det hela derutaf blifvit taget i anspråk, så anse vi att sistnämnda summa bort af Utskottet föreslås till öfverlemnande åt Riksgälds-kontoret,

enär statsverkets behof deraf lär vara obestriddigt och Utskottet, efter den kännedom om bankens ställning, som detsamma varit i tillfälle inhemta, finner bibehållandet af bankovinsten för bankens egen räkning icke vara af behofvet påkalladt".

Af Herrar *Agardh*, *Ericson* och *Sääf*: "Då bankens obestånd under förflutna tider hufvudsakligen vållats deraf att den fått tillskjuta hvad statsverket för sina utgifter behöfde, och de sednaste årens erfarenhet synes antyda en återkommande benägenhet att, i mån af statens behof, anlita — hittills visserligen endast — *vinstmedel* utöver bankens grundfond; då i motsats härtill icke blott en allmän mening, uttalad i riksdag efter riksdag återkommande motioner, utan jemväl Herrar Banko-fullmäktige, i sitt yttrande till föregående Riksdags Banko-Utskott, ansett det önskvärdt att banken alltid af den årliga vinsten finge bibehålla någon del; så hafva vi trots det man borde söka fixera en viss grund för vinstmedlens fördelande; och är det i sådant syfte vi våga vördsamt föreslå, att denna Riksdag behagade besluta,

att 75 procent af 1869 års vinstmedel må anvisas för statens allmänna behof — och således att af vinstsumman 1,642,930,94 för år 1869 mätte anvisas 1,232,198 R:dr 24 öre — och återstående 25 % reserveras åt banken; att den således anvisade summan må under år 1871 å tider, som Banko-fullmäktige ega bestämma, till Riksgälds-kontoret öfverlemnas."

Af Herrar *J. Rundbäck* och *O. B. Olsson*: "Emot Banko-Utskottets beslut, att tillstyrka Riksdagen det 1,500,000 R:dr af sistlidna årets bankovinst må anvisas till Riksgälds-kontoret för statens allmänna behof, få vi härmedelst afgifva vår vördsamma reservation.

Det torde icke vara behöfligt upprepa de skäl, som mångtaliga stämmor vid flera föregående riksdagar uttalat i afseende å den välgrundade åtgärden, att årligen åt Riksbanken förbehålla hela eller en del af bankovinsten. Särskilda omständigheter, hvilka dels bestyrka att de skäl, som hitintills blifvit för den antydda åsigten auförda, ännu ega full giltighet, dels att nu om någonsin det är nödigt få en länge erkänd princip genomförd, föranlåta dock oss framställa några anspåkslösa erinringar, hvilka, om de, som vi hoppas, påaktas, torde hafva något inflytande vid frågans ompröfning och slutliga afgörande.

Till att börja med torde vi i minnet få återkalla, att sistlidne Riksdag beslutade, emot allt hvad ditintills varit vanligt, att, i och för statsbristens fyllande, till Riksgälds-kontoret öfverlemnade tvänne föregående årens bankovinst, utgörande tillsammans i rundt tal 5,500,000 R:dr. Följderna af att på detta sätt under en för öfrigt missgynnande tidpunkt fränhända banken en stor sedelmassa, utan att han deraf erhöi ett enda värdepapper, hafva icke uteblifvit. Redan under år 1868 hade en stark påkänning å bankens metalliska kassa låtit sig förnimma och denna påtryckning blef under sistlidne året så stark, att allt ifrån April tills i sednare hälften af Oktober kunde den del af berörda kassa, som icke får understiga 40 millioner,

ej uppehållas vid detta belopp. I följd af denna påtryckning tvingades alltså bankostyrelsen att under sistlidna året icke blott drifva en förlustbringande utländsk vaxelrörelse och med stora omkostnader införskrifva ädla metaller, utan äfvenledes att realisera en mängd innehafvande obligationer, inskränka utlåningen från handels- och näringsdiskonten samt kassa-kreditivrörelsen och derjemte höja utlåningsräntan.

Att dylika visserligen af omständigheternas kraf påkallade operationer skulle menligt inverka på bankens egna affärslif är påtagligt; men värre var, att den stora allmänna rörelsen, och den enskilda företagsamheten på detta sätt genom förminskad och fördyrad kredit på det betänkligaste hämmades. Nödvändigheten, som tvingade Banko-fullmäktige att qvarhålla och ur allmänna rörelsen indraga bankens sedlar, dy-medelst att utlåningen minskades och räntan höjdes, föranlät jemväl privatbankerna, som icke heller kunde undgå känna trycket, att i sin ordning vidtaga liknande åtgärder. Hade denna indragning och förminskning af rörelsemedlet varit naturlig, då hade den ock varit bankmessig; men efter reservanternas förmenande var den hvarken det ena eller det andra, ty det torde icke kunna nekas, att en stor del af förlägenheten kom sig deraf, att Riksbanken utan ersättning måste aflemna en så stor del af sin vinst. Tillståndet hade dock kunnat blifva ännu betänkligare, om icke banken haft att påräkna inbetalningar i stor skala från numera upphörda lånegrenar och derjemte, som Banko-fullmäktige i en skrivelse till Utskottet anmärker, erhållit hjälp till att liqvidera utländska krediter genom det af Riksgäldskontoret i England upptagna lånet. Detta lån är nu upprymdt; men räntor och annuiter å landets hela utländska skuld återstå, och dessa måste betäckas. Som vanligt torde, oaktadt årets rika skörd, ett deficit komma att uppstå i exporten mot importen, likasom en större utväxling att fortfara i följd af utvandringen till Amerika. Allt detta kräfver mynt, eller hvad deremot svarar, och i följd häraf torde försigtigheten jemväl bjuda att man icke allt för hårdt ingriper i bankens behållning.

Gerna medgifva vi, att staten har stora behof och att man af banken kan fordra något bidrag för att fylla dessa, likasom vi tro, att bankens soliditet derigenom icke rubbas; men att så här oupphörligt frántaga banken medel, hvarigenom den förhindras utvidga sin verksamhet, derpå förlorar icke minst det allmänna och därför kan med fog ifrågasättas, huruvida icke andra och bättre utvägar borde tillgripas än de som afse att fördyra penningen och förminska krediten, hvilket, säge hvad man säge vill, dock i sista hand och aldrig svårast trycker på arbetet.

Genom att behålla hela eller en del af bankovinsten för bankens räkning, kan man icke allenast afböja förut antydda olägenheter och undgå förluster, utan man kan jemväl direkt tillskynda staten mera vinst än om den öfverlemnas för inte. Ett närliggande exempel skall visa detta. Af det lån, 1,150,000 Pd. St., Riksgäldskontoret för statens räkning 1868 upptog i England, har Riksgäldskontoret till Riksbanken försålt 147,100 Pd. St. På detta belopp förtjenade Riksgäldskontoret endast i minskad kapitalrabatt, mot hvad som betaltes till långifvarne i England för

den andel de öfvertogo, i rundt tal 156,000 R:dr R:mt. Denna summa var en ren behållning för statsverket och på samma gång en god affär för Riksbanken; ty icke nog med att banken genom köp af dessa Riksgälds-kontorets obligationer kom i besittning af goda, räntebärande lätt realisabla papper, hvarför reel valuta när som helst kan erhållas, utan banken kan ock genom försäljning af dessa papper, hvilka nu noteras öfver pari, tillskynda sig och det allmänna nya fördelar. Anförda exemplet torde vara nog för att visa huru äfven i detta fall bankens och allmänhetens fördel är förknippad och huru fördelaktigt det skulle vara, om banken kunde sättas i tillfälle förse sig med dylika värdepapper.

För att Riksbanken nu och framgent måtte få behålla hela eller större delen af sin vinst, derfor talar jemväl den allmänna meningen, som önskar ett sundt och ordnad banksystem, grundadt på löftet i grundlagen: "*Riksdagen allena eger rätt att genom banken utgifva sedlar.*"

Som reservanterna hoppas, framgår af det anförda den önskan, att striden om bankovinstens användande måtte bringas till ett afgörande. Vi tro att detta mål bäst skulle vinnas, om man antog den grundsatsen, att ständigt en del anvisade till statens tarf, en annan åter förbehölls åt banken och detta alltid i ett visst procentförhållande, oberoende af vinstens belopp. Denna delning anse vi rätteligen borde ske så, att tvåtredjedelar af vinsten årligen öfverlemnades till staten, hvaremot andra tredjedelen skulle bibehållas åt banken.

På grund af hvad vi sålunda anført, få vi vördsammast hemställa, det Riksdagen måtte besluta,

att af Riksbankens under år 1869 upplupna vinst, utgörande R:dr R:mt 4,642,930: 94, sextiosex och tvåtredjedels procent, eller 4,095,287 R:dr 29 öre R:mt, må anvisas till Riksgäldskontoret för statens allmänna behof, att från Riksbanken utbetalas under år 1871 å tider, som Banko fullmäktige ega bestämma; hvaremot återstoden  $53\frac{1}{3}$  procent, eller 547,643 R:dr 65 öre, förbehålles åt Riksbanken att för egna ändamål använda."

Af Herr Friherre af Schmidt.

Herr Staaff ville hafva anmält, att han icke deltagit i behandlingen af frågan om bankovinstens användande.